

UDK 657.05

Izvorni znanstveni članak

Dr. PETAR PROKLIN,
Ekonomski fakultet Osijek

ZAVISNOST DONOŠENJA I PRIMJENE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA PODUZETNIKA OD MEĐUNARODNIH RAČUNOVODSTVENIH STANDARDA*

Računovodstvena politika i/ili računovodstvene politike kao skup određenih načela, postupaka, konvencija i pravila koje je ravnateljstvo (menadžment) usvojilo prilikom sastavljanja temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća zavisne su od Međunarodnih računovodstvenih standarda (International Accounting Standards) a posebice od 1. Međunarodnog računovodstvenog standarda - Objavljivanje računovodstvenih politika (Disclosure of Accounting Policies).

U tom smislu i ozračju s pravom se može govoriti o teorijskoj i praktičnoj zavisnosti donošenje i primjene računovodstvene i/ili računovodstvenih politika od Međunarodnih računovodstvenih standarda.

Kolikogod se značaj pridavao izboru računovodstvene i/ili računovodstvenih politika svaki poduzetnik (businessman, Unternehmer) provodi svoje računovodstvene politike pod uvjetima spomenutim u definiciji ove politike.

Kroz prizmu tako shvaćene računovodstvene i/ili računovodstvenih politika možemo ustvrditi da u primjeni postoji mnoštvo različitih računovodstvenih politika.

* Rad predstavlja dio istraživačkih rezultata na projektu "Istraživanje i modeliranje novih financijsko-ekonomskih i organizacijskih aspekata razvoja poduzeća u Republici Hrvatskoj" kojeg financira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Pri sastavljanju - u okviru računovodstveno informacijskog sustava - i prezentiranju - putem računovodstvenog sustava informiranja - temeljnih financijsko-računovodstvenih¹ izvješća:

- 1) bilance (engleski: "Balance Sheet", ili "Statement of financial Position", njemački: "Bilanz", francuski: "Bilan", talijanski: "Bilancio");
- 2) račun dobiti i gubitka (engleski: "Profit and lose account", ili "Income statement", ili "Financial statement", njemački: "Gewin und Verlausttrechnung", francuski: "Compte de resultat", talijanski: "Contoeconomico" ili "Perditee Profitti");
- 3) izvješća o promjenama u financijskom položaju (engleski: "Statements of changes in financial position", njemački: "Bericht an Anderung in finanziell Lage"); i
- 4) bilješke uz financijska izvješća (engleski: "Notes", njemački: "Anmerkung");

ali: "...prema temeljnim načelima a urednog knjigovodstva, /dopike, P.P./ tako da u njima budu vidljivi njegovi poslovi /razumijeva se biznis poduzetnika, P.P./, i stanje njegove imovine.",² potrebna je prosudba ravnateljstva (menadžmenta) pri izboru i primjeni onih računovodstvenih politika koje pod uvjetima funkcioniranja - transformacijskih procesa (Transformationsprozesse) poduzetnika - trgovačkog društva (Handelsgesellschaft) - društva glavnika, najbolje odgovaraju jednom od najvažnijih ciljeva: pravilno prikazivanje njegova financijskog položaja i rezultata njegova funkcioniranja (poslovanja).

¹ Zakon o računovodstvu, (Narodne novine br. 90., Zagreb, srijeda 30. prosinca 1992.), razumijeva samo: "TEMELJNI FINANCIJSKI IZVJEŠTAJ". Ibid, V. dio., str. 2135.

Pokušajmo stoga, odmah na početku, otkloniti dilemu: Zašto i računovodstvena?

Uvažavajući Međunarodne računovodstvene standarde (Međunarodni računovodstveni standardi, Prijevod s engleskog jezika, Savez računovodstvenih i financijskih radnika Hrvatske, Zagreb, 1992., i/ili, International Accounting Standards, The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, 1989.-MRS-IAS), i njihovu primjenu u Republici Hrvatskoj- Ibid, članak 15., stavak 1., str. 2135), polazi isključivo od financijskih izvješća (Financial Statements), što nije sporno. Međutim, ta izvješća isključivo su rezultat funkcioniranja - transformacijskih procesa (Transformationsprozesse) računovodstvenog informacijskog sustava informiranja prezentiraju se njihovim korisnicima, iz tih razloga su i računovodstvena.

2 Op. cit. pod 1., članak 1. str. 2133

Stoga, i Zakon o računovodstvu, već u samom početku, poduzetnika - biznismena stavlja na prvo mjesto uz obvezu, ako mu je sjedište u Republici Hrvatskoj, voditi poslovne knjige i sastavljati temeljna financijsko-računovodstvena izvješća.³

I napokon: "Poduzetnik (u suvislosti Zakona o računovodstvu, P.P.) jest pravna osoba koja obavlja gospodarsku djelatnost sa ciljem postizavanja dobiti."⁴

Iz rečenog slijedi da je za nesmetano funkcioniranje gospodarskog sustava a posebice dioničarskog društva (Aktiengesellschaft) - društva glavnika, poduzetnik (biznismen) izuzetno značajana datost. Opće je poznato, kao teorijska i praktična istina, pomnjanje poduzetnika karakteristično je obilježje nezavršenih gospodarskih sustava.

S tog motrišta, poduzetnik (Unternehmer) time postaje dinamično počelo gospodarskog i društvenog razvoja.

U tom smislu i ozračju s pravom se može govoriti o teorijskoj i praktičnoj zavisnosti donošenja i primjene računovodstvenih politika poduzetnika (biznismena) od Međunarodnih računovodstvenih standarda (International Accounting Standards).

Da bismo naše pitanje o zavisnosti donošenja i primjene računovodstvenih politika poduzetnika od Međunarodnih računovodstvenih standarda, ispravno postavili, i ušli u središnju misao, treba odmah u početku reći da je tom pitanju posvećen poseban (MRS - IAS) 1., - Prikaz računovodstvenih politika (Disclosure of Accounting Policies)⁵ koji definira:

1. Temeljne računovodstvene pretpostavke (Fundamental Accounting Assumptions);
2. Računovodstvene politike (Accounting Policies);
3. Korisnike financijsko računovodstvenih izvješća (Users of Financial Accounting Statements),

3 Ibid.

4 Ibid, članak 1., točka 2., str. 2134.

5 International Accounting Standards, The Institut of Chartered Accountants in England and Wales, London, 1989, str. 79 - 87. Bilješka: (MRS-IAS) 3. i 6. su zamijenjeni drugim standardima.

4. Promjene u računovodstvenim politikama i njihovo objavljivanje (Varations in Accounting Policies and in their Disclosuxe).⁶

Općenito, u Prvom međunarodnom računovodstvenom standardu, nalazimo već spomenute definicije odnosno motrišta koja očito ukazuju da se u biti radi o računovodstvenim načelima.⁷ Što se pak tiče ostalih međunarodnih računovodstvenih standarda, posebitost im je u orijentaciji na eksterno računovodstveno izvješćivanje.

U pravilu, Međunarodni računovodstveni standard 1. (MRS - IAS). bavi se objavljivanjem svih računovodstvenih značajnih politika, koje je ravnateljstvo (menedžment) trgovačkog društva (Handelsgesellschaft) - društva glavnika, odnosno poduzetnika usvojilo pri sastavljanju i prezentiranju temeljnih financijsko računovodstvenih izvješća.

Ravnateljstvo (menedžment) poduzetnika - trgovačkog društva može sastavljati i prezentirati financijsko računovodstvena izvješća za svoje interne potrebe na brojne različite načine koji su najprimjereniji internim upravljačkim potrebama. Međutim, kada se spomenuta izvješća prezentiraju drugim korisnicima: dioničarima, zajmodavcima, namještenicima, vladi i njezinim agencijama i široj javnosti uopće, trebaju biti u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardima koji se odnose na financijsko računovodstvena izvješća bilo kojeg trgovačkog društva (Handelsgesellschaft), proizvodnog i/ili bilo kojeg gospodarkog ustroja (dioničarskog društva - korporacije) odnosno bilo kojeg poslovnog sustava - poduzetnika.

Završavajući ovu kratku raščlambu potrebno je ukazati još samo na dva oblika.

Ravnateljstvo (menedžment) poduzetnika (biznismena) izričito je odgovoran za sastavljanje i stavljanje na raspolaganje - prezentiranje financijsko računovodstvenih izvješća, odnosno za njihovo odgovarajuće objavljivanje. To je prvi vid. I ne samo to, financijsko računovodstvena izvješća sastavljaju se i

6 U daljnjem tijeku se citiraju i/ili slobodno interpretiraju prijevodi s engleskog jezika međunarodnih računovodstvenih standarda iz stručne publikacije: Međunarodni računovodstveni standardi 1991/1992., Savez računovodstvenih i financijskih radnika Hrvatske, Zagreb, 1992., i osobni prijevod: International Accounting Standards, The Institut of Chartered Accountants in England and Wales, London, 1989.

7 Riječ načelo i princip razumijevaju se inačicama; prema B. Klaić: Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1978., str.1089.

prezentiraju najčešće jednom godišnje i podliježu izvješću revizora. S tim u svezi, odgovornost revizora sastoji se u tome da prezentira adekvatno oblikovano svoje mišljenje i daje konkretno izvješće o financijsko računovodstvenim izvješćima dotičnog poduzetnika. To je drugi oblik.

1. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE (Accounting Policies)

Odmah u početku, općenito, što je to politika?

Prema Klaiću, riječ "politika" grčkog je podrijetla "(polis-država; politikos-građanski, državni, javni)". I dalje: "...djelatnosti u vezi s državom, ...upravljanje..." A "kao prilog - mudro, pametno, razumno, oprezno, lukavo, razborito, promišljeno, smišljeno."⁸

Prema tome, općenito, politika je ukupnost načela metoda koji se primjenjuju u ostvarivanju određenog cilja i/ili ciljeva.

Slijedom toga, što je računovodstvena politika? Vrijedno je istaći nekoliko refleksija!

Prema Hendriksenu: "Računovodstvena politika je proces odabiranja osobitih alternativnih metoda izvješćivanja, mjernih sustava, i odvajanje tehnika od niza svega onoga što bi moglo biti predmetom financijskog izvješćivanja poduzeća."⁹

Ili, jedna podulja refleksija: "Računovodstvene politike su metode izvješćivanja, mjerni sustavi i priopćenja koja koriste određene kompanije. Računovodstvo bi trebalo procijeniti prikladnost računovodstvene politike koja se koristi u upravljanju. Prikazivanje računovodstvenih politika kompanija trebalo bi biti predstavljeno u odvojenim dijelovima kao prethodne napomene u financijskim izvješćima ili pak kao prva napomena. Objavljivanjem računovodstvenih politika trebalo bi uključivati računovodstvene principe i metode primjene, što razumijeva:

1. izbor opće prihvaćenih mogućnosti
2. onih osobitih za pojedinu granu industrije ili područje djelovanja;
3. neobične ili različite primjene opće prihvaćenih računovodstvenih principa (GAAP).

Primjer, objavljivanja je osnova za konsolidiranje, metode snižavanja cijena i inventurne vrijednosti. Objavljivanje računovodstvenih politika pomaže ko-

risnicima financijskih izvješća u boljem interpretiranju financijskih podataka poduzeća. Rezultat prikazivanja računovodstvenih politika je korektna prezentacija financijskog izvješća.¹⁰

Kolikogod, međutim, pažljivo nabrajali razne refleksije glede pojma računovodstvene politike, eksplicitan odgovor na ovo pitanje nalazimo u 1. Međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS - IAS) koji precizira slijedeću definiciju: "Računovodstvene politike obuhvaćaju principe, osnove, konvencije, pravila i postupke koje je management (ravateljstvo, P.P.) usvojilo prilikom sastavljanja i prezentiranja financijskih izvješća."¹¹

Osim toga, koliko god se značaj pridavao izboru računovodstvenih politika, iz navedenog proizlazi da će svaki poduzetnik (biznismen) provoditi svoje računovodstvene politike pod uvjetima spomenutim u definiciji ove politike. Kroz prizmu tako shvaćene računovodstvene politike možemo ustvrditi da u primjeni postoji mnoštvo različitih računovodstvenih politika.

Zašto?

Čim se omogućuje ravnateljstvu (menedžmentu) da prije svega, prilikom sastavljanja temeljnih financijsko računovodstvenih izvješća primijeni optimalne računovodstvene politike, znači da će se na temelju prosudbe ravnateljstva i specifičnosti samog poduzetnika (biznismena), primijeniti one računovodstvene politike koje najbolje odgovaraju da se prikaže financijski položaj i rezultat njegova poslovanja. Otuda i njihova različitost.¹²

Shodno tome, bitak računovodstvene politike je u pravilnom postavljanju cilja i/ili ciljeva koji se žele postići i optimalnog izbora načela i metoda koje se trebaju primijeniti u ostvarivanju postavljenog cilja i/ili ciljeva. Pri tome vrlo je značajan pravilan izbor načela i metoda i njihova optimalna kombinacija, jer će se time brže i postići zadani cilj i/ili ciljevi.

I ne samo to!

¹⁰ Siegel G. Joel, i Shim K. Jae, Dictionary of Accounting Terms, Barron's, New York, 1987. str. 9.

¹¹ Op. cit, pod 6. točka 8., str. 41., i/ili točka 8. str. 83., Op. cit. pod 5.

¹² Detaljnije vidjeti: Proklin P., Pristup računovodstvenim politikama, NOVI RAČUNOVODSTVENI SUSTAV UTEMELJEN NA MEĐUNARODNIM RAČUNOVODSTVENIM STANDARDIMA, Zbornik radova, Izdanje časopis, "Računovodstvo, revizija i financije, RRIF, Zagreb, prosinca 1992, str. 85. - 100.

⁸ bid, str. 1066.

⁹ Hendriksen S. Eldon, Accounting theory, IRWIN; Homewood, Illinois, 1982., str. 116.

Valja reći da je računovodstvena politika jedno, između inih, od bitnih počela poslovne politike poduzetnika (biznismena) uopće.

Zakon o računovodstvu, u potpunosti uvodi novu koncepciju i ulogu računovodstvenog informacijskog sustava - računovodstva, što ukazuje da računovodstvene politike, a u suvislosti poslovne i/ili poslovnih politika poduzetnika (biznismena), postaju njihova glavna počela. Posebice, primjena Međunarodnih računovodstvenih standarda je obvezna što ujedno i utječe na stvaranje poslovnih politika poduzetnika (biznismena).

Prema tome, kao kod svake politike tako i kod računovodstvene politike i njezina provođenja treba se odrediti cilj i/ili ciljevi koji se žele ostvariti. Osim toga, za ostvarivanje postavljenih ciljeva mora postojati, najmanje, dvojakost načina, odnosno instrumenata koji su na raspolaganju poduzetniku, što mu omogućuje najpovoljniji izbor. Sve to skupa, opet, ovisi o sposobnosti ravnateljstva (menadžmenta) poduzetnika, koji je nositelj računovodstvenih politika.

Još sažetije: "Računovodstvene politike sastavice su poslovnih politika. One također doprinose ostvarivanju ciljeva poduzetnika, zato se odličivanje o primjeni računovodstvenih politika ne može ostaviti nemedžeru računovođi kao isključivo njegova obveza ili pravo odlučivanja."¹³

Budući da svaka ljudska spoznaja i iskonska misao nosi i biljeg povijesnosti, mali povijesni osvrt na ustroj bivšeg gospodarskog sustava, a time i računovodstvenog sustava ukazuje na točno propisivanje računovodstvenih politika. Stoga je i primjena računovodstvenih politika bila isključivo obveza menedžera računovođe, jer utjecaj samog gospodarskog subjekta na njihovu primjenu bio je praktično zanemariv.

Inaguracijom Zakona o računovodstvu 1993. godine, a time i novog računovodstvenog informacijskog sustava, uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda, uloga menadžera računovođe, glede odluke o primjeni računovodstvenih politika, iz temelja se mijenja. Zavisnost donošenja i primjene računovodstvenih politika poduzetnika (biznismena) od Međunarodnih računovodstvenih standarda očita je.

Odlučujuća riječ sada je kod donositelja odluka o izboru računovodstvene i/ili računovodstvenih politika, dok je primjena usvojenih računovodstvenih politika obveza menadžera računovođe.

Naše teorijsko i pragmatičarsko računovodstveno ozračje rabilo je više nazivlja: bilančne politike i/ili politike bilanciranja. Glede samog pojma bilanciranja, radi se o svođenju računa iz ozračja čovjekove opstojnosti i njegovih svekolikih aktivnosti koje se temelje, u našem slučaju, na gospodarstvenim načelima. Rezultati tih aktivnosti, bilanciranjem kao svojstvenoj gospodarskoj znanosti - znanstvenoj disciplini, prezentiraju se njihovim korisnicima u obliku bilančnih izvješća. I ne samo to već u okviru politike bilanciranja posebni naglasak dan je politici procijenjivanja: imovine, glavnice i dugova, prihoda i rashoda i financijskog rezultata.

Gdje su korjeni nazivlja: bilančne politike i/ili politike bilanciranja? Izvorište nalazimo u njemačkoj "računovodstvenoj školi", kao npr. Schmalenbach,¹⁴ Hoffmann,¹⁵ Wohe,¹⁶ i na poslijetku u samoj njemačkoj računovodstvenoj teoriji pod pojmom bilančne politike (Bilanzpolitik).¹⁷

Primjena Međunarodnih računovodstvenih standarda donosi novo nazivlje koje u izrijeku glasi: računovodstvene politike (Accounting Policies).

1.1. POSEBNA MOTRIŠTA RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

Dosadašnja razmatranja nameću nam zaključak: prije usvajanja računovodstvenih politika koje pod uvjetima funkcioniranja trgovačkog društva - društva glavnika najbolje odgovaraju da se pravilno prikaže njihov financijski položaj, njihovi poslovi i stanje njihove imovine, glavnice, dugova, prihoda, rashoda i financijskog rezultata, ravnateljstvo (menadžment) poduzetnika (biznismena), potrebno je uvažavati sljedeća posebna motrišta računovodstvenih politika:

- 1) sustavno promatrano, poslovna politika je sustav, a računovodstvene politike su podsustavi poslovne politike kao sustava;

¹⁴ Lehman W., Die dynamische Bilanz Schmalenbachs, Wiesbaden, 1963.

¹⁵ Hoffman G., Bilanzieren kein Problem, Freiburg, 1975.

¹⁶ Wohe G., Bilanzierung und Bilanzpolitik, 4. Auflage, München, 1976.

¹⁷ GABLER WIRTSCHAFTS LEXIKON, 12., vollständig neu bearbeitet und erweiterte Auflage, Wiesbaden 1988, str. 857.

¹³ Habek M., Odluka o primjeni računovodstvenih politika kod poduzetnika, Računovodstvo, Revizija i Financije, br. 5., svibanj 1993., RRIF, Zagreb, str. 7.

- 2) postoji brojnost različitih računovodstvenih politika koje odabire, u okviru upravljačkog podsustava poduzetnika - trgovačkog društva, ravnateljstvo - menadžment. Prijedlog za to sastavljaju računovodstveni djelatnici;
- 3) usvojene računovodstvene politike trebaju se temeljiti na osnovnoj računovodstvenoj pretpostavci: računovodstvene politike dosljedno se primjenjuju iz jednoga obračunskog razdoblja u drugo;
- 4) promjena pojedine usvojene računovodstvene politike, a u svrhu izvješćivanja, moguća je samo pod sljedećim uvjetima:
  - a) ako se zakonskim propisima zahtijeva primjena nove računovodstvene politike;
  - b) ili to odredi tijelo koje donosi računovodstvene standarde - Hrvatski odbor za računovodstvo i računovodstvene standarde;¹⁸
  - c) ako se u tijeku poslovanja ocijeni da bi promjena značila, uz pretpostavku da su nastale nove poslovne okolnosti, prikladnije prikazivanje financijsko-računovodstvenih izvješća. Razumije se, potrebno je, u tom slučaju, obrazložiti činjenice koje su uvjetovale promjene.
- 5) u područjima u kojima postoje različite računovodstvene politike, kao što su:
  - a) opće (General);
  - b) imovna -sredstva (Assets);
  - c) dugovi i pričuve (Liabilities nad provisions);
  - d) profiti i gubici (Profits and losses);

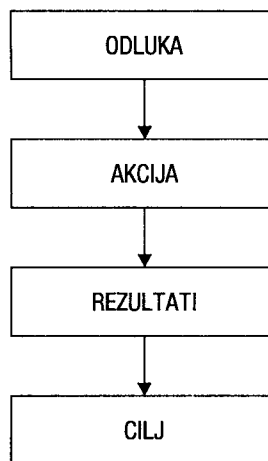
stoga zahtijevaju objavljivanje odabranog računovodstvenog postupka, o čemu menadžer računovođa koji u suradnji s ostalim menadžerima poslovnih funkcija priprema izbor između dviju računovodstvenih politika, mora voditi računa. O najpovoljnijem prijedlogu računovodstvene politike, u okviru upravljačkog sustava, raspravlja ekipa glavnih menadžera.

- 6) ravnateljstvo (management) u okviru upravljačkog sustava, u pravilu ne mora ali je poželjno, pri izradi financijsko računovodstvenih izvješća za svoju vlastitu uporabu, primjenjivati Međunarodne računovodstvene standarde.

- 7) sastavljanje i prezentiranje financijsko - računovodstvenih izvješća za korisnike iz okoline (Ambianta) poduzetnika, trebaju biti u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardima.
- 8) odluku o računovodstvenim politikama koje će se primjenjivati kod određenog poduzetnika - biznismena donosi njegov menadžment (ravnateljstvo) u pravilu: Upravni odbor ili direktor.
- 9) odluku o usvojenim računovodstvenim politikama ostvaruje računovodstveni informacijski sustav - računovodstvo u ukupnosti s ostalim poslovnim funkcijama poduzetnika.
- 10) primjenjene računovodstvene politike, pri sastavljanju i prezentiranju financijsko računovodstvenih izvješća, objavljuju se u godišnjem obračunu - izvješću, najčešće u bilješkama.

Uvažavajući spomenutih deset posebnih motrišta računovodstvenih politika, koje u biti predstavljaju osnovne teze od kojih se polazi prije postupka oblikovanja odluke o računovodstvenim politikama, i naposljetku njezine primjene, nužno je jasno definirati cilj i/ili ciljeve.

Iz tijeka procesa ostvarivanja cilja, kako je to prikazano na Sl. 1., razabiremo da poslije donošenja odluke o računovodstvenim politikama slijedi njezino provođenje (akcija) pri sastavljanju, a rezultati te akcije vidljivi su pri prezentiranju financijsko-računovodstvenih izvješća, uz ostvarivanje cilja koji se sastoji u pravilnom prikazivanju poduzetnikova financijskog položaja i rezultata njegova poslovanja (biznisa).

Slika 1. Tijek procesa ostvarivanja cilja

¹⁸ Između inih, njegov je zadatak da prati, usklađuje i objašnjava primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda. Op. cit. pod 1., članak 15., stavak 2., str. 2135.

Shodno tome, postupak oblikovanja, a zatim i prihvaćanja odluke o računovodstvenim politikama, te tijekom procesa ostvarivanja cilja u biti je identičan postupku donošenja odluke o poslovnoj politici poduzetnika. S tim u svezi, računovodstvena politika time proširuje poslovnu politiku poduzetnika.

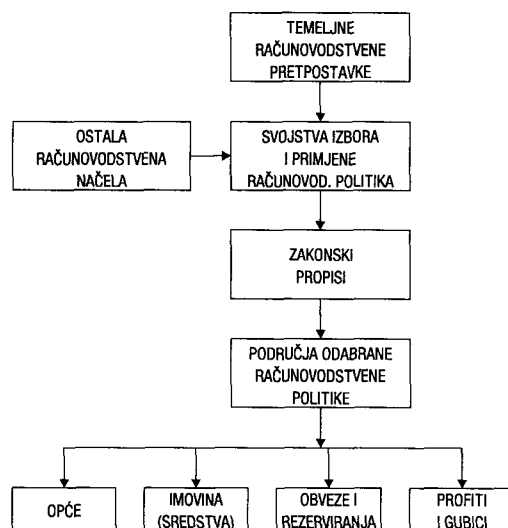
S tim u svezi, u okviru funkcioniranja poduzetnika kao poslovnog sustava i u toj suvislosti ostvarivanja njegova biznisa, te uvažavajući pri tome Zakon o računovodstvu iz kojeg poizlazi obveza donošenja odluke o računovodstvenim politikama utemeljenim na Međunarodnim računovodstvenim standardima, sve to skupa čini podlogu za donošenje spomenutih politika: poslovne i računovodstvene.

1.2. TIJEK ODABIRA ODGOVARAJUĆIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

Dioničko gospodarstvo,¹⁹ vjerojatno, najstariji oblik gospodarskog ustroja i djelovanja ljudi, ne samo njegova pojava već i sam tijek razvoja uvjetuje odvajanje vlasništva od procesa upravljanja. Pod takvim uvjetima funkcioniranja poduzetnika javlja se novi upravljački sustav (u okviru trgovačkog društva - društva glavnica kao sustavno-holističke datosti - poslovnog sustava, upravljački sustav je podsustav sa sljedećim sutrojtstvom: planiranje; organiziranje i nadziranje), odnosno, sve više raste uloga i značaj tog upravljačkog podsustava - ravnateljstva (menedžmenta).

Upravo ravnateljstvo (menedžment) u okviru upravljačkog podsustava poduzetnik - vlasnik glavnice odnosno, zakonski predstavnik poduzetnika, na temelju donijete odluke o računovodstvenoj politici i/ili politikama koju donosi poduzetnik - vlasnik glavnice, računovodstveni djelatnici, između inih, primjenjivat će određene računovodstvene politike prilikom bilježenja knjigovodstvenih događaja u poslovne knjige i na temelju tih izvorišta pripremati temeljna financijsko-računovodstvena izvješća.

U toj suvislosti treba uvažiti određeni tijek odabira odgovarajućih računovodstvenih politika, kako je to prikazano na Sl. 2.²⁰

Slika 2. Tijek odabira odgovarajućih računovodstvenih politika

1.3. TEMELJNE RAČUNOVODSTVENE PRETPOSTAVKE NAČELA (Fundamental Accounting Assumptions - principles)

U svjetskoj računovodstvenoj literaturi ne postoji jasno razlikovanje računovodstvenih načela od računovodstvenih standarda. Isto tako, ne postoji ujednačenost njihova obuhvata.

Već sama riječ načelo, podrazumijeva da se radi o polaznoj misli znanosti ili teorije odnosno, o polaznoj točki u poimanju nečega, u poimanju temeljnih (polaznih) računovodstvenih načela.

Stoga računovodstvena načela određuju značajke i zamisao računovodstva, te ujedno utvrđuju osnovu za računovodstvenu i/ili računovodstvene politike. Tako usvojena računovodstvena politika, od strane ravnateljstva (menedžmenta) poduzetnika (Unternehmer), odnosi se na računovodstveni sadržaj gospodarskih kategorija te njihovo prikazivanje i objašnjavanje njihova smisla.

U toj suvislosti, računovodstvena načela sastavne su metode, pravila i postupaka (računovodstvene politike) u cilju osiguranja kvalitete računovodstvenih informacija prezentiranih u temeljnim financijsko-računovodstvenim izvješćima. Razumije se, prilikom sastavljanja i prezentiranja temeljnih financijsko-ra-

¹⁹ Hrvatski je stručni naziv za pojam "dioničarska ekonomija" i/ili "dioničarska privreda".

²⁰ Izvedeno iz Međunarodnog računovodstvenog standarda 1, Objavljivanje računovodstvenih politika, Međunarodni računovodstveni standardi, Narodne novine br. 36., Zagreb, utorak 27. travnja 1993, str. 1023. i 1024.

čunovodstvenih izvješća nije potrebno navoditi njihov sadržaj jer se njihova primjena razumijeva.

S tim u svezi, računovodstvena teorija i praksa utvrdila je određeni tijek pravila i postupaka pri sastavljanju i prezentiranju temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća, pri čemu su računovodstvena načela jedno, između inih, glavno počelo.

Međutim, već u 1. Međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS - IAS) - Prikaz računovodstvenih politika²¹ (Disclosure of Accounting Policies), nalaze se, u biti, polazna motrišta o poimanju računovodstvenih načela, kao što su: temeljne računovodstvene pretpostavke i kriteriji kojih se treba držati prilikom izbora i primjene odgovarajućih računovodstvenih politika. Što se, pak, tiče ostalih Međunarodnih računovodstvenih standarda, naglašen je njihov značaj, za eksterno računovodstveno obavješćavanje.

Glede primjene računovodstvenih načela, kao npr. u Njemačkoj, ona obuhvaćaju, kao dio računovodstvenog informacijskog sustava, pretežito knjigovodstvo, a manje računovodstveni nadzor, te isto tako, mogu se razumjeti kao načela bilanciranja. Što se tiče računovodstvenih standarda oni su ugrađeni u računovodstvena načela, i oni se obično posebno ne navode.

Tako nalazimo, kao rezultat računovodstvene prakse, javljaju se početna računovodstvena načela u suvislosti bilanciranja.²²

Međunarodni gospodarski ustroj i sve intenzivnije njegovo povezivanje, sve značajniji međunarodni opticaj: roba, glavnica, informacija, radne snage i znanja, uvjetovali su kao nužnost određenog zajedništva, posebice glede usporedivosti računovodstvenih informacija, a na temelju opće prihvaćenih računovodstvenih načela (Generally Accounting Principles - GAAP), a u biti su opća pravila: "...koja služe kao vodič u procjeni, bilježenju i izvješćivanju o gospodarskim aktivnostima."²³

21 Ibid.

22 U računovodstvenom svijetu najpoznatiji je općeprihvaćeni sustav američkih računovodstvenih načela (Generally Accepted Accounting Principles - GAAP): Već tijekom 1932. godine pojavljuje se u SAD primjena računovodstvenih načela. Na samoj njujorškoj burzi, a prema preporuci American Institute of Accountants, ovlaštteni revizori pripremaju izvješća u suglasju s općeprihvaćenim računovodstvenim načelima (Generally Accepted Accounting Principles - GAAP), da bi 1939. godine, bjelodano bila u financijsko-računovodstvenim izvješćima.

Detaljnije vidjeti: Solomons D., Making Accounting Policy, Oxford, 1986., str. 41. - 42.

23 Larson, K.D., Pyle, W.W.: Fundamental Accounting Principles, Irwin, Homewood, Illinois, 1988, str. 24.

U postupku predlaganja, razrade i konačnog usvajanja opće prihvaćenih načela (GAAP), mnoge strukovne računovodstvene organizacije diljem svijeta, postigle su značajan doprinos, u okviru savjetodavne skupine (Consultative Group),²⁴ kao važnog čimbenika pri utvrđivanju međunarodnih računovodstvenih standarda, a posebice;

1. Međunarodna federacija burzi vrijednosnih papira (Federation Internationale des Bourses de Valers - FIBV);
2. Međunarodno udruženje instituta financijskih rukovoditelja (International Association of Financial Executives Institutes - IAFEI);
3. Međunarodna trgovačka komora (International Chamber of Commerce - ICC);
4. Međunarodna konfederacija unije slobodne trgovine i svjetska konfederacija rada (International Confederation of Free Trade Uniond (ICFTU) - and world Confederation of Labour);
5. Međunarodna organizacija komisija za vrijednosne papire (International Organisation of Securities Commissions - IOSCO);
6. Međunarodna bankovna udruženja (International Banking Associations);
7. Međunarodno udruženje odvjetničkih komora (International Bar Associations - IBA);
8. Međunarodna financijska korporacija (International Finance Corporation - IFC);
9. Svjetska banka (The World Bank);
10. Odbor za financijsko-računovodstvene standarde (Financial Accounting Standards Board - FASB);
11. Europska komisija (European Commission);
12. Međunarodni komitet za standarde procjene imovine (The International Assets Valuation Standards Committee);
13. Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD);
14. Centar Ujedinjenih naroda za transnacionalne korporacije (United Nations Centre on Transnational Corporations - UNCTC).²⁵

Određivanje koncepcije računovodstva, utvrđivanje njegovih temeljnih karakteristika te oblikovanje

24 Op. it. pod 5., str. 7.

25 Ibid, str. 8. Organizacije spomenute pod tek. br. 13. i 14., sudjeluju u radu kao promatrači.

osnovica za računovodstvene politike, između njih, zadaće su navedenih članova Savjetodavne skupine.

Međutim, ipak, najznačajnije strukovne računovodstvene organizacije koje imaju značajan utjecaj pri utvrđivanju i donošenju opće prihvaćenih računovodstvenih načela (GAAP) jesu:

1. Odbor za financijsko - računovodstvene standarde (Financial Accounting Standards Board - FASB);
2. Američki institut ovlaštenih javnih računovođa (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA);
3. Burzovna i dioničarska komisija (Securities and Exchange Commission - SEC);
4. Udruženje američkih računovođa (American Accounting Association - AAA);
5. Financijski izvršni institut (Financial Executives Institute - FEI).²⁶

Osim inih, nalazimo još i Udruženje nacionalnih računovođa (National Association of Accountants).²⁷

Pored ovih organizacija, a u svezi ustroja i funkcioniranja računovodstvenog informacijskog sustava u SAD, djeluje i niz drugih različitih udruženja koja, posebice, ne-profitnim organizacijskim oblicima pružaju besplatnu stručnu pomoć.

Temeljne računovodstvene postavke - načela²⁸ koje se primjenjuju kod sastavljanja temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća,²⁹ a koje se posebno ne navode u Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS - IAS) jer se njihova primjena sama po sebi razumije, jesu:

- 1) poslovanje na neograničeno vremensko razdoblje (stalnost), i/ili načelo kontinuirnosti poslovanja

26 Welsch A.G. i Short D.G., Fundamentals of Financial Accounting, IRWIN, Homewood, Illinois, 1987, str. 15 - 18.

27 Smith, J. L., Keith, R.M. i Stephens, W.L.: Financial Accounting, McGraw-Hill Book Company Toronto, 1988, str. 15.

28 Usvojio je Komitet za međunarodne računovodstvene standarde (The International Accounting Standards Committee - IASC) koji je osnovan 29. lipnja 1973. kao rezultat sporazuma ovlaštenih računovodstvenih organizacija iz slijedećih devet zemalja: Austrije, Kanade, Francuske, Njemačke, Japana, Meksika, Nizozemske, Velike Britanije i Irske, te Sjedinjenih Američkih Država, da bi se u rujnu 1990. godine članstvo u Komitetu povećalo na 78. zemalja iz cijelog svijeta. Op. cit. pod 1., str. 37, 56, 82 i 83.

29 Zakon o računovodstvu propisuje temeljne računovodstvene pretpostavke - načela u IX. poglavlju, kao načela procjenjivanja. Op. cit. pod 1. str. 2141.

ili vremenski neograničeno djelovanje (Going Concern);

- 2) dosljednost i/ili načelo konzistentnosti (Consistency);
- 3) priznavanje poslovnih (gospodarskih) promjena u trenutku nastanka (Accrual).³⁰

Ako temeljne računovodstvene pretpostavke - načela, pri sastavljanju i prezentiranju temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća, nisu primjenjene, zajedno s razlozima treba ih objaviti u bilješkama uz financijsko - računovodstvena izvješća.

Pod poslovanjem na neograničeno vremensko razdoblje (stalnost), i/ili načelo kontinuirnosti poslovanja ili vremenski neograničeno djelovanje (Going Concerna), podrazumijeva se poslovanje poduzetnika (biznismena) - društva glavnika koje nije vremenski ograničeno, što znači da će se obavljati i u budućnosti. Osim toga, pretpostavlja se da ne postoji namjera, odnosno izvjesnost likvidacije ili značajnijeg smanjenja opsega poslovanja (funkcioniranja - novčanih tijekova pretvorbenog procesa) poduzetnika. Ako pak takva namjera postoji, temeljna financijsko-računovodstvena izvješća morala bi biti sastavljena na drugačiji način, odnosno na dugačijoj osnovi,³¹ a primjenjena osnova mora se objaviti.

S tim u svezi, pri sastavljanju - oblikovanju i prezentiranju financijsko - računovodstvenih izvješća uobičajeno je da se polazi od pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja poduzetnika - trgovačkog društva (društva glavnika) tj. poslovanja u doglednoj budućnosti.

Obračunski sustav od nadnevka 1. siječnja 1993. propisuje navedene temeljne računovodstvene pretpostavke - načela za sastavljanje financijsko-računovodstvenih izvješća kao sastavnim dijelom načela procjenjivanja, ali ih ne definira već je to učinjeno Međunarodnim računovodstvenim standardom 1. (MRS - IAS) - Objavljivanje računovodstvenih politika,³² (Disclosure of Accounting Policies).

Alternativa načelu (konceptu) neograničenosti vremena poslovanja jest prestanak poslovanja odno-

30 Op. cit. pod 5., str. 82. i 83.

31 Proklin P., i Dr. (Grupa autora): Temeljne računovodstvene politike bilanciranja, RAČUNOVODSTVO PODUZETNIKA, Prema Međunarodnim računovodstvenim standardima, Knjiga I., RRIF, Zagreb, 1993, str. 119 - 124.

32 Op. cit. pod 20. str. 1023.

sno kao poslovnog sustava jest prestanak njegova funkcioniranja tj. likvidacija. Uvažavajući temeljnu računovodstvenu pretpostavku - načelo (koncept), te izbor između dviju mogućnosti, neograničenost vremena poslovanja - ograničenost vremena poslovanja, financijsko - računovodstvena izvješća prikazuju periodičnost i privremenost izvještavanja, a posebice relativnu sliku stanja i rezultata poslovanja. Stoga i ne postoji apsolutno točna procjena po tržišnim cijenama, kako je to potrebno u slučaju prestanka funkcioniranja poslovnog sustava društva glavnika.

Funkcioniranje - putem transformacijskih procesa odnosno putem novčanih tijekova pretvorbenog procesa - poduzetnika - trgovačkog društva - društva glavnika, kao poslovnog sustava, u pravilu, trajnog je karaktera i teče od trenutka osnivanja do prestanka (likvidacije) poduzetnika. U toj suvislosti, da bi se utvrdio financijski rezultat toga funkcioniranja - pretvorbenog procesa - ne može se čekati na prestanak funkcioniranja poduzetnika, jer se jedino tada i može izračunati točan i realan financijski rezultat, već je potrebno izračunati financijski rezultat najmanje za godinu dana (kao obvezno obračunsko razdoblje) na temelju poslovanja tijekom godine i konačnog stanja.

Još sažetije, pod temeljnom računovodstvenom pretpostavkom - načelom: poslovanje na neograničeno vremensko razdoblje (stalnost) razumije se da poduzetniku nije unaprijed određeno vremensko razdoblje njegova funkcioniranja. Dakako da je u tom neograničenom funkcioniranju poduzetnika potrebno izračunati financijski rezultat najmanje jedanput godišnje. Upravo zbog toga što se funkcioniranje poduzetnika potrebno izračunati financijski rezultat najmanje jedanput godišnje. Upravo zbog toga što se funkcioniranje poduzetnika - društva glavnika - pretpostavlja na neograničeno vremensko razdoblje, ne postoji obveza procjenjivanja bilančnih česti u točno utvrđenim tržišnim vrijednostima na dan bilanciranja, a radi se o svođenju računa iz ozračja čovjekove opstojnosti i njegovih svekolikih aktivnosti koje se temelje, u našem slučaju, na gospodarstvenim načelima, pri periodičnom bilanciranju. Izuzetak je od ovog pravila samo u slučaju prestanka rada poduzetnika - dio-

ničkog društva,³³ kad je nužno procjenjivanje po tržišnoj vrijednosti.

Prije svega, u užem smislu, materijalni i formalni okvir poduzetnika (biznismena) i poduzetništva (biznisa) je, u bitku, gospodarstva, gospodarske djelatnosti, gdje čovjek kao poduzetnik, u gospodarskom subjektu - trgovačkom društvu (Handelsgesellschaft) - društvu glavnika odnosno dioničarskom društvu, u svojoj učinkovitoj aktivnosti, putem transformacijskih procesa (Transformationsprozesse),³⁴ - novčane tijekove pretvorbenog procesa, kroz poduzetničke rezultate - sustavno - holistički promatrano, outpute (korisne učinke: gotove proizvode i/ili usluge, doživljava svoje konkretno ostvarenje, uvažavajući, pri tome temeljnu poduzetničku paradigmu (Pp) prikazanu sljedećim obrascem:

$$Pp = \frac{\text{Što više dobiti (D)}}{\text{Uz što manje truda (T)}},$$

gdje je:

Pp = poduzetnička paradigma,

D = što više dobiti,

T = uz što manje truda.

U širem smislu, poduzetništvo podrazumijeva očitovanje osobitosti čovjekove opstojnosti i slobode ljudske osobe bez obzira u kojoj se ona funkciji nalazi: djelatnik; poduzetnik; menadžer; političar; ... S tim u svezi, u širem smislu shvaćeno poduzetništvo obuhvaća, osim gospodarskog područja i sve ostale vidike društvenog života - u bitku čovjekovu opstojnost u svojoj ukupnosti.

33 Treba li biti dioničko ili dioničarsko društvo? Je li riječ o skupu dionica ili pak o dioničarima - glavnika?

Odgovor nalazimo u "Računarskom izvještaju" - "DRAVA" - Dioničarsko društvo za proizvodnju žigica Osijek, Poslovna godina 1910, str. 1.! (Izvještaj je sastavljen nadnevka 28. veljače 1911. godine a za II. redovitu glavnu skupštinu koja se održala nadnevka 12. ožujka 1911. godine u Osijeku).

Kako li je bio lijep taj hrvatski izričaj i prije 82. godine?

Zašto ne bi sada imali dioničarsko društvo - društvo glavnika?

Nek ova bilješka naše misaone opservacije barem djelomično, prikaže tijek puta do tog zaključka!

Čovjek u tijeku svoje opstojnosti neprestano pita: "otkuda?" "zašto?". To je dobro, jer predstavlja temelj čovjekove opstojnosti i njegova, posebice znanstvenog napretka. Onemogućiti taj "zašto?", čovjekova opstojnost, znanost i njegov napredak dolazi u pitanje? Stoga, odgovor nalazimo u DIONIČARSKOM DRUŠTVU!

34 Heinen E., Industriebetriebslehre, Entscheidungen im Industriebetrieb, Wiesbaden, 1975, str. 37.

U suvislosti ostvarenja temeljne poduzetničke paradigme, početak (input) i završetak (output) novčanih tijekova pretvorbenog procesa - transformacijskih procesa pri poduzetniku - dioničarskom društvu, bilježi se novčanim oblikom imovine, pod uvjetom da ne postoji zadržana dobit. I ne samo to, postoje i drugi oblici imovine čija svota u pravilu neće odgovarati novčanom obliku imovine dobivene njihovom transformacijom odnosno novčanim tijekom pretvorbenog procesa, na koncu poslovne godine. Pritom, prenisiko iskazana imovina i/ili previsoko iskazana glavnica i dugovi uvjetuju prikrivenu dobit. Suprotno, previsoko iskazana imovina i/ili prenisiko iskazana glavnica i dugovi uvjetuju prikriveni gubitak, što se grafički može prikazati na sljedeći način:

BILANCA na nadnevak _____			
Imovina		Glavnica Dugovi	
1)	-	+	1)
2)	+	-	2)

Što predstavlja;

- 1) prikrivenu dobit,
- 2) prikriveni gubitak.

Ako se funkcioniranje poduzetnika - dioničarskog društva kroz prirodnu poslovnu godinu ne poklapa s kalendarskom godinom, kako je to posebice slučaj u graditeljstvu, u tom slučaju postoji veća mogućnost odstupanja od financijskog rezultata.

U toj suvislosti, dosljednost i/ili načelo konzistentnosti (Consistency) - ponegdje i načelo, odnosno koncept kontinuiteta - kao druga temeljna računovodstvena pretpostavka - načelo, predstavlja dosljednu primjenu računovodstvene i/ili računovodstvenih politika iz razdoblja u razdoblje.³⁵

To načelo omogućuje kontinuitet računovodstvenog izvješćivanja u jednakim vremenskim intervalima. I ne samo to, time se izbjegava utjecaj različitog prikazivanja financijskog rezultata poduzetnika kao posljedica u promjeni primjene računovodstvene i/ili računovodstvenih politika.

Ako slučajno i dođe do promjene u primjeni računovodstvene politike (tijekom godine, kvartala, mjeseca i sl.), nužno je u bilješkama ukazati na razloge i posljedice spomenutih promjena.

Treća temeljna računovodstvena pretpostavka - načelo - priznavanje poslovnih (gospodarskih) promjena u trenutku nastanka i/ili načelo razgraničenja ili priznavanja gospodarskih promjena u trenutku nastanka (Accrual), znači da se prihodi i rashodi (troškovi) utvrđuju i priznaju u trenutku nastanka, a ne u trenutku naplate ili plaćanja. Tako utvrđeni i priznati prihodi i rashodi (troškovi) knjiže se - bilježe se u poslovne knjige i prezentiraju se u financijsko-računovodstvenim izvješćima u razdobljima na koja se odnose.

Glede primjene postupka sučeljavanja rashoda (troškova) s prihodima primjenom temeljne računovodstvene pretpostavke - načela priznanja poslovnih (gospodarskih) promjena u trenutku nastanka, ne određuje se posebno u 1. Međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS - IAS).

Spomenuto načelo procjenjivanja, iako se ne radi o nikakvom procjenjivanju, kako ga tretira Zakon o računovodstvu, a primjenjuje se u obračunskom sustavu od nadnevka 1. siječnja 1993. godine, u tijeku zakona nije razrađeno na način njegove formulacije. Međutim, već samim slijedom kontinuiteta i uvođenja treće računovodstvene pretpostavke - načela u novi Hrvatski zakon o računovodstvu, može se tretirati kao značajno postignuće računovodstvene teorije i doprinos praksi na temelju sljedećih bjelodanih činjenica:

- 1) sustav bilanciranja financijskog rezultata temelji se na svim ostvarenim troškovima (rashodima) i prihodima tekućeg - obračunskog - razdoblja bez obzira na nadnevak naplate prihoda;
- 2) takvim sustavom bilanciranja preostaje konačno nerealno iskazivanje financijskih rezultata gospodarskih subjekata - poduzetnika, a time i gospodarstva u cjelini;
- 3) samo radi povijesnog osvrt, sustav fakturirane realizacije uvjetuje realno iskazivanje gubitka. Obračunski sustav temeljen na naplaćenju, pa čak i naplativoj, realizaciji ne uzima u obzir da su nenaplaćeni prihodi u biti dobit, pogotovo što su svi troškovi nadoknadi iz prihoda i sva izdvajanja iz dohotka, odnosno dobiti. Zbog toga, iskazani gubitak i/ili gubici, kako pojedinih gospodarskih subjekata - poduzetnika, tako i gospodarstva u cjelini, povećani su upravo za nenaplaćene prihode.

To ujedno znači da se i finansijski rezultati iskazuju nerealnim - bitno lošijim nego što jesu;

- 4) glede odnosa sa stranim partnerima: Međunarodnim monetarnim fondom, Svjetskom bankom, stranim vjerovnicima, koji isključivo, između inih, priznaju ovo načelo - nastanak događaja kao podlogom za bilanciranje, te dionička društva dolaze u ravnopravan pregovarački odnos.

Kao temeljna računovodstvena pretpostavka - načelo: prikazivanje poslovnih (gospodarskih) promjena u trenutku nastanka u računovodstvenoj literaturi poznato je i kao načelo uzročnosti (korelacije) prihoda i rashoda. Ovo načelo - računovodstvena pretpostavka - polazi od zahtjeva da se prilikom izračunavanja finansijskog (poslovnog) rezultata uzimaju u obzir svi prihodi i rashodi obračunskog (bilančnog) razdoblja odnosno da se prilikom svakog sučeljavanja prihoda i rashoda vodi računa o terećenju prihoda samo odgovarajućim rashodima, i da se prikažu u računu dobiti i gubitka.

S tim u svezi, i ovdje se određuje da se poslovni rezultat utvrđuje sučeljavanjem prihoda i rashoda, a ne prinosa i troškova. Troškovi koji se odnose na buduće obračunsko razdoblje, kao razgraničeni troškovi i/ili kapitalizirani troškovi, zatim troškovi nedovršene proizvodnje i zaliha gotovih proizvoda te obavljenih usluge, ne mogu se smatrati rashodima tekućeg razdoblja. Isto tako, prihodi temeljeni na prodajnim cijenama mogu se teretiti samo rashodima temeljenim na nabavnim cijenama istog bilančnog razdoblja.

Glede izračunavanja finansijskog rezultata po stavu tzv. fakturirane realizacije, uzimaju se u obzir svi prihodi bez obzira na nadnevak naplaćivanja, a rashodi se uzimaju na bazi troškova sadržanih u tzv. fakturiranoj realizaciji.

Da bi postigli svoje temeljne ciljeve, finansijsko-računovodstvena izvješća sastavljaju se na temelju računovodstvene pretpostavke - načela nastanka poslovnog događaja. Po toj osnovi učinci novčanih tijekova pretvorbenog procesa priznaju se u trenutku nastanka (a ne kada se primi ili isplati novac ili njegov ekvivalent), i bilježe se u računovodstvenim evidencijama - poslovnim knjigama te uključuju u temeljna finansijsko-računovodstvena izvješća razdoblja na koja se odnose. Tako sastavljeni finansijsko-računovodstvena izvješća, a na temelju računovodstvene pretpostavke - načela nastanka događaja korisnike računovodstvenih informacija ne samo da informiraju o prošlim novčanim tijekovima pretvorbenog procesa, odnosno o prošlim transakcijama koje uključuju is-

platu i primitak novca, već također i dugove koje će poduzetnik platiti novcem u budućnosti. Stoga tako sastavljena i prezentirana finansijsko-računovodstvena izvješća osiguravaju takav oblik informacija o prošlim novčanim tijekovima pretvorbenog procesa kao i o ostalim događajima koji je najsvrhovitiji za korisnike tih računovodstvenih informacija pri donošenju gospodarskih odluka.³⁶

Prema tome: "Neograničenost vremena poslovanja, dosljednost i nastanak događaja temeljne su računovodstvene pretpostavke. Kada su temeljne računovodstvene pretpostavke zastupljene u finansijskim izvještajima, ne zahtjeva se objavljivanje takvih pretpostavki. Ako se nije postupilo prema temeljnoj računovodstvenoj pretpostavci, tu činjenicu, zajedno s razlozima, treba objaviti."³⁷

1.3.1. Ostala računovodstvena načela

U tijeku odabira odgovarajućih računovodstvenih politika, te polazeći od temeljnih računovodstvenih pretpostavki - načela, ravnateljstvo poduzetnika treba uvažavati i ostala računovodstvena načela.

Bez obzira na razlike i specifičnosti ustroja gospodarskih sustava zemalja Zapada, tijekom vremena, osim navedenih temeljnih računovodstvenih pretpostavki - načela (koncepta), a kao osnovica i okvir za sastavljanje temeljnih finansijsko-računovodstvenih izvješća, primjenjuju se i sljedeća ostala računovodstvena načela:

- 1) načelo izražavanja u novčanim vrijednostima (Money measurement concept) razumijeva da se počela temeljnih finansijsko-računovodstvenih izvješća izražavaju u novčanim jedinicama kao zajedničkoj mjeri vrijednosti, a posebice, imovina, glavnica, dugovi, rashodi, prihodi i finansijski rezultat.

U suvislosti podsustava informiranja dioničarskog društva - poduzetnika, kojeg čine:

- a) operativni podsustav informiranja;
- b) statistički podsustav informiranja;
- c) računovodstveni podsustav informiranja;

nije toliko značajno da za operativni i statistički podsustav informiranja da njihove informacije budu vrijednosno izražene, koliko je to značajno za računovodstveni podsustav informiranja.

³⁶ Op. cit. pod 1. točka 22., str. 22.

³⁷ Op. cit. pod 20. točka 16., str. 1024.

Ipak, računovodstveni informacijski sustav pri sastavljanju, a računovodstveni podsustav informiranja pri prezentiranju temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća, osim vrijednosnog obuhvaćanja pojedinih računovodstveno-gospodarskih počela stanja i procesa, uvažava i naturalnu jedinicu mjere kao dopunu vrijednom izrazu. Nije rijedak slučaj da naturalne jedinice mjere čine početak za određivanje vrijednosnog izražavanja pojedinih počela temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća. To se posebice odnosi na pomoćne knjige: materijalno i/ili robno knjigovodstvo.

- 2) načelo tvrtke (Entity Concept) podrazumijeva da se gospodarska aktivnost odnosno novčani tijekovi pretvorbenog procesa odvijaju unutar određenog sustava - tvrtke. Stoga u svakom financijsko-računovodstvenom izvješću treba navesti tvrtku na koju se ista odnose.

Financijska izvješća kako ih definira Zakon o računovodstvu, izražavaju novčanu: činjenicu (Tatsache), podatak (Angabe), vijest (Nachricht) i informaciju (Information), iako su zapravo računovodstvena izvješća, uvijek se odnose na određeni poslovni sustav - poduzetnika u širem ili užem smislu. To će reći da se radi o poslovnom sustavu odnosno poslovnoj cjelini - "business entity" - odnosno jedinici računovodstvenog obuhvaćanja - "accounting entity".

- 3) načelo stabilne novčane jedinice (Stable Monetary Unit), razumijeva da se temeljna financijsko-računovodstvena izvješća moraju temeljiti na stabilnoj novčanoj jedinici mjere. U suprotnom, financijsko-računovodstvena izvješća koja prezentiraju računovodstvene informacije pod uvjetima hiperinflacije, bez obzira jesu li temeljene na pristupu troškova nabave ili na pristupu tekuće cijene, treba izvršiti njihovo prepravljanje i iskazati ih u obliku tekuće mjerne jedinice na nadnevak bilance.
- 4) vremensko razdoblje (Time period ili Accounting period), podrazumijeva se da temeljna financijsko-računovodstvena izvješća moraju sadržavati i vremensko obilježje na koje se odnose.

Pri tome razabiremo, da bilanca treba sadržavati nadnevak njezina obuhvaćanja računovodstvenih informacija: imovine, glavnice i dugova, za razliku od računa dobiti i gubitka koji treba sadržavati vremensko razdoblje za koje je sastavljen uz obuhvaćanje računovodstvenih informacija: prihoda, rashoda i financijskog rezultata.

Spomenuta ostala računovodstvena načela čine dopunu temeljnim računovodstvenim pretpostavkama - načelima, koje bi (menadžment) ravnateljstvo trebalo uvažavati glede sastavljanja i prezentiranja temeljnih financijsko-računovodstvenih izvješća.

1.4. SVOJSTVA IZBORA I PRIMJENE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

Prilikom provedbe, odnosno izbora i primjene računovodstvenih politika, ravnateljstvo (menadžment) poduzetnika pri sastavljanju financijsko-računovodstvenih izvješća, a prema 1. Međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS - IAS), treba uvažavati sljedeća tri kriterija - načela (smjernice):

- 1) opreznost (Prudence);
- 2) prevagu biti nad formom (Substance Over Form);
- 3) materijalno značenje - materijalnost (Materiality).³⁸

Za prvi računovodstveni kriterij - načelo opreznosti, u MRS-u br. 1 nalazimo: "Neizvjesnost neizbježno okružuje mnoge transakcije. To valja uzeti u obzir, primjenjujući načelo razboritosti pri sastavljanju financijskih izvješćaja. Međutim, razboritost ne opravdava stvaranje tajnih ili skrivenih pričuva."³⁹

Funkcioniranje svakog dioničkog društva (Aktiengesellschaft) - društva glavnika puno je neizvjesnosti i nesigurnosti. Neizvjesnost je posebno izražena glede daljnjeg funkcioniranja - transformacijskog procesa i/ili transformacijskih procesa (Transformationsprozesse) odnosno novčanog tijeka pretvorbenog procesa i razvitka svakog društva. Stoga je od izuzetne važnosti za ravnateljstvo (menadžment) društva glavnika da prilikom primjene računovodstvene politike, a posebice kada je riječ o rezerviranju troškova i rizika, uvažava načelo procjene, tj. opreznosti.⁴⁰

Tim više, velika mogućnost subjektivnosti prilikom sastavljanja i prezentiranja financijsko-računovodstvenih izvješća njihovim korisnicima, onemogućuje dosljednu primjenu ovog kriterija - načela.

Zbog toga, a polazeći od računovodstvene danosti monizma bilance, primjenjujući računovodstveni kri-

³⁸ Op. cit. pod 1., točka 9., pod a, b, i c, str. 83.

³⁹ Op. cit. pod 20., točka 9a., str. 1023.

⁴⁰ Proklin P., Primjena međunarodnih računovodstvenih standarda u graditeljstvu, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 1993, XXVIII. Simpozij, Pula, lipanj 1993., str. 52.

terij - načelo opreznosti, trebalo bi da ravnateljstvo poduzetnika uvažava:

- a) procjenjivanje imovine po najniže mogućim vrijednostima, a glavnice i dugova po najviše mogućim vrijednostima, što se grafički može prikazati na sljedeći način:

BILANCA na nadnevak _____	
Imovina	Glavnica Dugovi
-	+

- b) procjenjivanje rashoda po najviše mogućim vrijednostima, a prihoda po najniže mogućim vrijednostima, što se grafički može prikazati na sljedeći način:

RAČUN DOBITI I GUBITKA za razdoblje _____	
Imovina	Glavnica Dugovi
+	-

Za drugi računovodstveni kriterij - načelo prevage biti nad formom u MRS-u br. 1. (MRS - IAS), nalazimo: Transakcije i druge događaje treba obračunati i prezentirati u skladu s njihovom suštinom i financijskom stvarnošću, a ne samo u skladu s njihovim zakonskim oblikom.⁴¹

Prema tome, ne sve poslovne promjene i poslovni događaji, već oni koji mogu biti predmetom dopike - knjigovodstva (dokumentiranost, vrijednosni izraz, ...), njihov obuhvat i prezentacija mora biti u skladu s njihovom biti i financijskom zbiljom. Glede sastavljanja financijsko-računovodstvenih izvješća neće se posvetiti ista pažnja svim poslovnim (knjigovodstvenim) događajima, već će ravnateljstvo (menadžment) poduzetnika posebnu pozornost posvetiti njihovoj bitnosti i financijskoj zbilji.

Za treći računovodstveni kriterij - načelo materijalni značaj - u MRS-u 1. nalazimo: "Financijski izvještaji trebaju objaviti sve pozicije koje su dovoljno značajne da utječu na prosudbu ili donošenje odluka."⁴²

Sljedom toga, ravnateljstvo poduzetnika - društva glavnica, u spomenutim izvješćima mora posvetiti dužnu pažnju svakoj česti koja je materijalno značajna, a ima utjecaja na donošenje optimalnih poslovnih odluka.

S tim u svezi, Zakon o računovodstvu, kao načelo procjenjivanja, s primjenom od nadnevka 1. siječnja 1993. godine, samo propisuje ali ne definira: "Pri izradi financijskih izvještaja treba se pridržavati općih načela procjene pozicija (bilance i računa dobiti i gubitka), i to:

1. opreznost,
2. prevage biti nad formom,
3. vrijednosne značajnosti,
4. pojedinačne procjene,
5. vremenske povezanosti bilančnih pozicija.⁴³

Financijsko-računovodstvena izvješća, zasnovana na različitim računovodstvenim politikama koje se praktično razlikuju od poduzetnika do poduzetnika, moraju biti tako oblikovane da korisnicima budu jasna razumljiva. I šire, primjenjene računovodstvene politike ne samo da se razlikuju od poduzetnika - dioničkog društva od poduzetnika dioničarskog društva, već od zemlje do zemlje i šire. Stoga, u cilju pravilnog razumijevanja financijsko-računovodstvenih izvješća, potrebno je objavljivanje primjenjenih računovodstvenih politika.

S tim u svezi: "Razboritost, suština važnija od oblika i značajnost određuju izbor i primjenu računovodstvenih politika."⁴⁴

1.5. ZAKONSKI PROPISI

U Republici Hrvatskoj, od nadnevka 1. siječnja 1993. godine primjenjuje se Zakon o računovodstvu⁴⁵ i Međunarodni računovodstveni standardi.⁴⁶

⁴² Ibid, točka 9c.

⁴³ Op. cit. pod 1., članak 28., stavak 2., str. 2141.

⁴⁴ Op. cit. pod 20., točka 17. MRS-1., str. 1024.

⁴⁵ Op. cit. pod 1., str. 2133 - 2142.

⁴⁶ Op. cit. pod 20., str. 1023 - 1110.

⁴¹ Op. cit. pod 20., točka 9b., str. 1024.

Bez obzira što: "Financijski izvještaji trebaju sadržavati jasno i precizno objavljivanje svih značajnih računovodstvenih politika koje su se primjenjivale,⁴⁷ računovodstvene politike, u svim financijsko-računovodstvenim izvješćima, još uvijek se redovito i u potpunosti ne objavljuju.

1.6. PODRUČJA ODABRANE RAČUNOVODSTVENE POLITIKE

Financijsko-računovodstvena izvješća njihovim korisnicima predstavljaju podlogu za donošenje poslovnih odluka. Stoga za njihovu prosudbu glede sadržaja tih izvješća, a u cilju donošenja optimalnih poslovnih odluka potrebno je objavljivanje značajnih računovodstvenih politika primjenjenih prilikom sastavljanja tih izvješća.

Međunarodni računovodstveni standardi, u biti, pobliže definiraju područja primjene računovodstvenih politika. Međutim, zbog nepostojanja jedinstvenog popisa motrišta glede usvajanja računovodstvenih politika koje korisnici mogu koristiti, i time zbog usvajanja različitih politika u mnogim područjima računovodstva, tumačenje prezentiranih financijsko-računovodstvenih izvješća složen je postupak.

Ograničeni raspoloživi prostor onemogućuje nam detaljno bavljenje svim računovodstvenim politikama, u pravilu one su prikazane u Međunarodnim računovodstvenim standardima, već je potrebno, radi dobivanja cjelokupnog uvida, iznijeti sva područja u kojima postoje različite računovodstvene politike, te nužnost objavljivanja primjenjenog računovodstvenog postupka.

Područja koja su navedena u MRS-u 1., podijeljena su u četiri dijela:⁴⁸

- 1) opće (General);
- 2) sredstva (Assets) - imovina;
- 3) obveze i rezerviranja - pričuve (Liabilities and provisions);
- 4) profiti i gubici (Profits and losses).

U opće ulazi:

- politika konsolidiranja;
- pretvaranje inozemnih valuta uključujući raspoređivanje pozitivnih i negativnih tečajnih razlika;

- opća politika procjene - vrednovanja (npr. trošak nabave, opća kupovna moć, vrijednost zamjene);
- događaji nastali nakon datuma bilance;
- najmovi, kupnje na otplatu ili transakcije otplate kamate po toj osnovi;
- porezi;
- trajni ugovori;
- franšize.

U području imovine (sredstava) ulaze:

- potraživanja;
- zalihe (i proizvodnje u tijeku) i odgovarajući trošak prodanih proizvoda;
- imovina (sredstva) koja podliježu obvezi amortiziranja i amortizacije;
- usjevi,
- zemljište koje drži u posjedu za razvoj i odnosni troškovi razvoja;
- ulaganja: u podružnice, pridružene kompanije i ostala ulaganja;
- istraživanje i razvitak;
- patent i zaštitni znaci;
- goodwill.

U području dugova i pričuva ulaze:

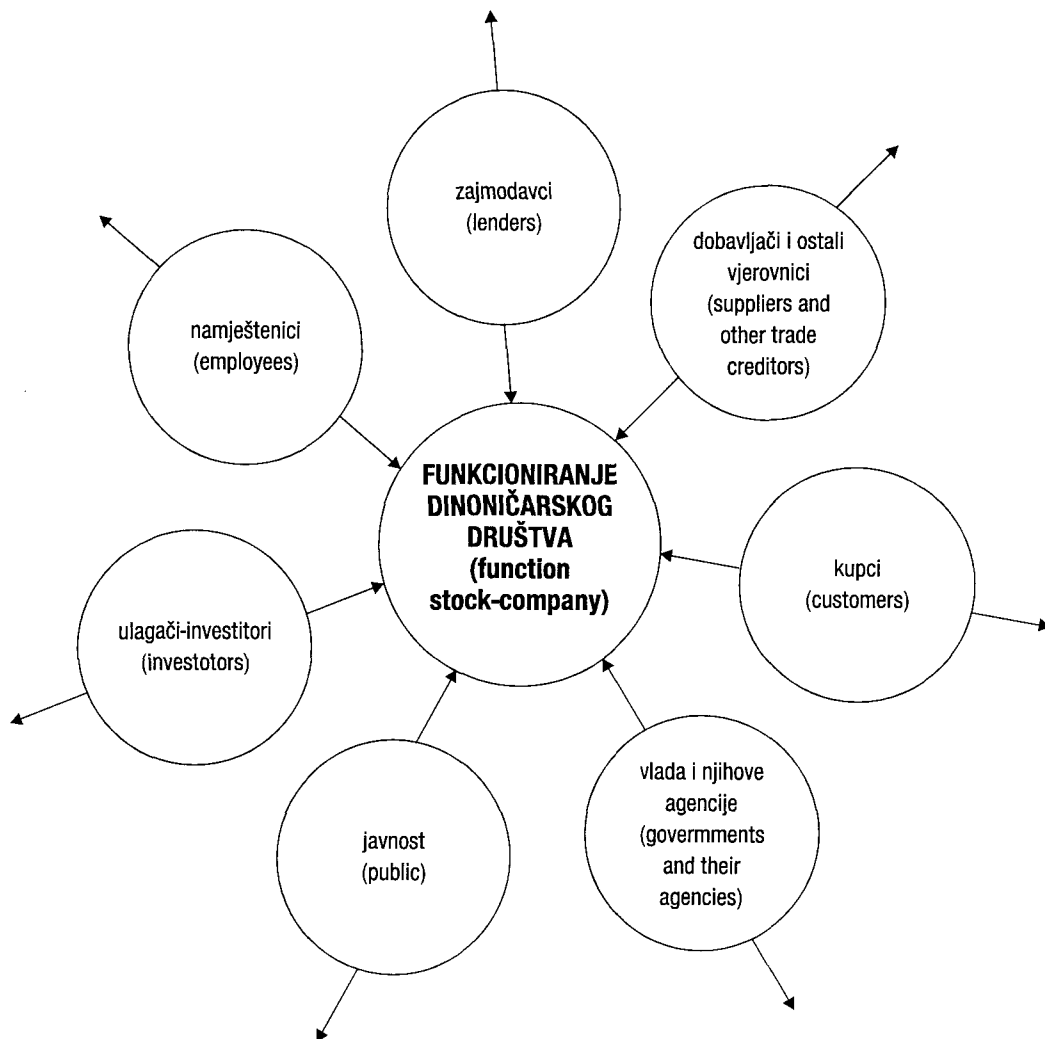
- garancije;
  - obveze i nepredviđeni događaji;
  - troškovi mirovinskog osiguranja i za planirane mirovine;
  - otpremnine i plaćanja otpuštenim djelatnicima.
- U područje profita i gubici ulaze:
- metode priznavanja prihoda;
  - održavanje, popravci i poboljšanja;
  - dobici i gubici pri ustupanju imovine;
  - računovodstveni postupak sa zakonskom ili drugom pričuvom, uključujući izravno terećenje i odobrenje računa pričuva.

2. KORISNICI FINANCIJSKO- RAČUNOVODSTVENIH IZVJEŠĆA (Users of Financial-Accounting Statements)

Računovodstveni informacijski sustav sastavlja i oblikuje, a računovodstveni sustav informiranja prezentira, računovodstvene informacije sadržane u fi-

⁴⁷ Ibid, točka 18., str. 1025.

⁴⁸ Ibid, str. 1024.

Slika 3. Korisnici računovodstvenih informacija dioničkog društva

nancijsko-računovodstvenim izvješćima različitim korisnicima tih izvješća.

Između niza podjela, korisnika računovodstvenih informacija, a time i izvješća, možemo podjeliti na slijedeći način:

- 1) unutarnji (interni),
- 2) vanjski (eksterni).

Za unutarnje korisnike možemo reći da su posebice: menadžeri i zaposleni pri poduzetniku.

Za vanjske korisnike možemo reći da su: vlasnici; zajmodavci; dobavljači; kupci; vlada i javnost.

Općenito, korisnike računovodstvenih informacija s motrišta funkcioniranja dioničkog društva (function stock-company) možemo prikazati kako je to učinjeno na Sl. 3.

S tim u svezi, ravnateljstvo (management) poduzetnika, prezentirajući navedena financijsko - računovodstvena izvješća putem računovodstvenog sustava informiranja, mora uvažavati brojnost korisnika tih izvješća i njihove interese.

U toj suvislosti, samo u slobodnom tržišnom gospodarskom sustavu, u institucijama političkog života i demokraciji ustrojenoj na pluralizmu, moguće je nesmetano odvijanje tijekova transformacijskih procesa - novčanih tijekova pretvorbenog procesa - aktivnosti u

društvu glavnika, sudjelovati, biti svjestan svoje misaone opservacije, u vidljivim stvarima čitati vječnu poruku nevidljivoga koji ih je stvorio, sposobnosti invencije i inovacije, kao glavnog obilježja poduzetnika i poduzetništva.⁴⁹

Literatura

1. ... Zakon o računovodstvu, Narodne novine br. 90., Zagreb, srijeda 30. prosinca 1992.
2. ... International Accounting Standards, The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, 1989.
3. ... Međunarodni računovodstveni standardi, Prijevod s engleskog jezika, Savez računovodstvenih i financijskih radnika Hrvatske, Zagreb, 1992.
4. Klaić B.: Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1978.
5. Hendriksen S., Eldon: Accounting theory, IRWIN; Homewood, Illinois, 1982.
6. Siegel G. Joel, i Shim K. Jae: Dictionary of Accounting Terms, Barron's, New York, 1987.
7. Proklin P.: Pristup računovodstvenim politikama, NOVI RAČUNOVODSTVENI SUSTAV U-TEMELJEN NA MEĐUNARODNIM RAČUNOVODSTVENIM STANDARDIMA, Zbornik radova, Izdanje časopis, "Računovodstvo, revizija i financije, RRIF, Zagreb, prosinca 1992.
8. Habek M.: Odluka o primjeni računovodstvenih politika kod poduzetnika, Računovodstvo, Revizija i Financije, br. 5., svibanj 1993., RRIF, Zagreb.
9. Lehman W.: Die dynamische Bilanz Schmalenbachs, Wiesbaden, 1963.
10. Hoffman G.: Bilanzieren kein Problem, Freiburg, 1975.
11. Wohe G.: Bilanzierung und Bilanzpolitik, 4. Auflage, Munchen, 1976.
12. ... GABLER WIRTSCHAFTS LEXIKON, 12., vollständig neue bearbeitete und erweiterte Auflage, Wiesbaden 1988.
13. ... Međunarodni računovodstveni standardi, Narodne novine br. 36., Zagreb, utorak 27. travnja 1993.
14. Solomons D.: Making Accounting Policy, Oxford, 1986.
15. Larson, K.D., Pyle, W.W.: Fundamental Accounting Principles, Irwin, Homewood, Illinois, 1988.
16. Welsch A.G. i Short D.G.: Fundamentals of Financial Accounting, IRWIN, Homewood, Illinois, 1987.
17. Smith, J.L., Keith, R.M. i Stephens, W.L.: Financial Accounting, McGraw-Hill Book Company, Toronto, 1988.
18. Proklin P., i dr. (Grupa autora): Temeljne računovodstvene politike bilanciranja, RAČUNOVODSTVO PODUZETNIKA, Prema Međunarodnim računovodstvenim standardima, Knjiga I. RRIF, Zagreb, 1993.
19. ... Računalski izvještaj "DRAVA", Dioničarsko društvo za proizvodnju žigica, Osijek, Poslovna godina 1910.
20. Heinen E.: Industriebetriebslehre, Entscheidungen im Industriebetrieb, Wiesbaden, 1975.
21. Proklin P.: Primjena međunarodnih računovodstvenih standarda u graditeljstvu, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 1993., XXVIII. Simpozij, Pula, lipanj 1993.

Petar Proklin, Ph.D.

ENTERPRENEURS' MAKING AND APPLICATION OF ACCONUTING POLICIES DEPENDENCE ON INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

Summary

The accounting policy and/or the accounting policies as a group of certain principles, procedures, conventions and rules adopted by the management on the occasion of making the basic financial accounting reports are dependent on the International Accounting Standards and particularly on the 1st International Accounting standard: Disclosure of Accounting Policies.

In this sense and ambiance it can be rightfully talked about the theoretical and practical dependence of making and application of accounting policy and/or accounting policies on the International Accounting Standard.

No matter how much significance was given to the choice of accounting policy or/and accounting policies, each entrepreneur realizes his accounting policies under the conditions mentioned in the definition of this policy.

Through the prism of this accounting policy and/or policies we can ascertain that the application contains a large number of the accounting policies.